

Region Dalarna

Diarienummer: KBN 2022/34

## Remissyttrande över regional kultur- och bildningsplan i Dalarna 2023–2026

---

Ideell kulturallians är en samarbetsorganisation för den ideella kultursektorns riksorganisationer på kulturområdet. Ideell kulturallians företräder 20 medlemsorganisationer som i sin tur har över en miljon medlemmar, där verksamheten till stor del bedrivs ideellt. Ideell kulturallians riksorganisation samordnar också ett antal regionala ideella kulturallianser runt om i landet.

Våra medlemmar är ABF, Arbetlivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam), Ax – Kulturorganisationer i samverkan, BILDA, Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets hus och Parker, Folkuniversitetet, Folkrörelsernas konstfrämjande, Ibn Rushd, MAIS, Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV), Riksteatern, Riksskådebanan, Sensus studieförbund, SIOS – etniska organisationer i Sverige, Sveriges konstföreningar, Sveriges Hembygdsförbund, Studieförbundet Vuxenskolan och Våra gårdar.

Vi välkomnar remissversionen av Region Dalarnas nya kulturplan som lyfter många viktiga aspekter av kulturlivet och bärs fram av positiva mål och visioner.

Vi menar att idéburen kultursektor är marginaliserad i remissversionen av kulturplanen och det är allvarligt. Våra synpunkter och förslag handlar därför om förtydliganden och kompletteringar.

Kontaktpersoner på Ideell Kulturallians

Gunnar Ardelius, verksamhetschef [gunnar.adelius@ideellkultur.se](mailto:gunnar.adelius@ideellkultur.se)

Tel 073-954 01 15

Anna Livion Ingvarsson, kulturpolitisk sekreterare [anna.livion.ingvarsson@ideellkultur.se](mailto:anna.livion.ingvarsson@ideellkultur.se)

Tel 0739-788666

## **Sammanfattning**

### **Kulturell frihet**

Kulturplanen tar inte upp centrala principer som kulturell frihet och kulturens egenvärde. Vi kräver att dessa principer skrivs in i den slutgiltiga versionen av kulturplanen.

### **Arrangörer och lokaler**

Vi saknar den satsning på de idéburna arrangörer och lokalhållande föreningarna som så väl behövs för kulturlivets utveckling. Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en satsning på arrangörer och lokalhållande organisationer.

### **Stärkt samverkan**

Ideell kulturallians kräver stärkt samverkan mellan det idéburna kulturlivet och regionens företrädare.

### **Begrepp för kulturlivets aktörer**

Vi anser att man genomgående i texten använder många olika begrepp, till exempel: civilsamhälle, ideella kulturlivet, lokala aktörer, kulturarvsaktörer, fria aktörer, andra aktörer, ideella sektorn, föreningsliv, grupper, organisationer, med flera. De många olika begreppen medför en otydlighet.

Vi föreslår att man i huvudsak använder tre begrepp som bör definieras och sedan genomgående används: Institutionerna, De professionella kulturskaparna, Den idéburna sektorn/ idéburna organisationer

### **Återstart efter pandemin**

Den idéburna sektorns verksamhet har drabbats hårt av pandemin, och det kommer att ta lång tid att ta igen vad man förlorat och viktiga verksamheter riskerar att slås ut. Många arrangörsföreningar rapporterar om sin oro för att få tillbaka publiken. Satsningar för att stötta idéburna organisationer i återstarten efter pandemin saknas helt i kulturplanen.

Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en skrivning om läget efter pandemin samt en satsning på stöd för återstart till de idéburna organisationerna.

*Nedan följer kommentarer, synpunkter och frågor som hänvisar till texten under respektive rubrik i remissversionen av kulturplanen.*

### **Det strategiska ramverket**

Region Dalarnas vision för kultur och bildning – ”Kulturen i Dalarna lyfter Sverige och kulturen i världen lyfter Dalarna” – är medryckande och positiv. Här anas också en kultursyn som handlar om kulturens samhällsnytta – att kultur gör nytta för många andra samhällsområden och inte bara kulturområdet.

#### Aktörer som omfattas av kultur- och bildningsplanen

Stycket inleds med en kommentar om att planen tagits fram i samverkan, bland annat med civilsamhället. Men när de kulturverksamheter som ”omfattas av planen och ingår i samverkansmodellen” räknas upp, är endast ett fåtal idéburna organisationer med. Vi förstår att

Region Dalarna menar att endast de som får större ekonomiskt stöd från regionen räknas in i "samverkansmodellen". Samtidigt nämns också övriga idéburna organisationer på flera ställen i planen. Ideell kulturallians menar att den idéburna kultursektorn är en viktig part, som består av hundratals organisationer i Dalarna. Även om det rör sig om många olika organisationer, vill vår sektor delta i samverkan med det offentliga och räknas in i samverkansmodellen.

#### Region Dalarna och kultur- och bildningspolitikens genomförande

Vi uppskattar att Region Dalarna tillämpar principen om armlängds avstånd. Vi uppskattar också att Region Dalarna har ambitionen att förverkliga kultur- och bildningspolitiken i samverkan med bland annat civilsamhälle.

### Övergripande utvecklingsområden

Fem av de sex övergripande utvecklingsområden som Region Dalarna har valt ut, siktar in sig på sådant som kan ge samhällsnyttiga resultat: Stärka kreativa näringar, hälsofrämjande utveckling, digital delaktighet, interregional samverkan och hållbar utveckling är områden som pekar på andra frågor utanför det rena kulturområdet. Vi förstår att Dalarna uppskattar kulturens roll som utvecklingskraft i samhället. Kultur ses här inte som en avgränsad sektor, utan kulturpolitiken samverkar med andra politiska mål. Och vi håller med, kultur är en viktig kraft i ett demokratiskt samhälle. På samma gång behöver kulturens frihet och självständighet värnas. Vi vill att kulturplanen även tar upp principerna om kulturens egenvärde och kulturell frihet, efter som det är viktiga utgångspunkter för kulturlivets utveckling. Kultur ger stor samhällsnytta, men för att nå dessa samhällsnyttiga resultat måste kulturen vara fri.

Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en skrivning om kulturens egenvärde och kulturell frihet.

Innehållsförteckningen har med några punkter under "övergripande utvecklingsområden", som sedan saknas i själva kulturplanetexten i remissversionen. Vi vet inte riktigt hur vi ska tolka detta. En av de båda punkter som saknas i texten, men som finns i innehållsförteckningen, är "Stärka arrangörsledet och öka tillgången på scener och arenor." Vi hoppas att detta är ett stycke som kommer att komplettera den färdiga kulturplanen. Vi vet att arrangörsledet behöver stärkas och det behövs fler platser för kultur i Dalarna. Inom idéburen sektor finns både arrangörsföreningar och lokalhållande föreningar. De ger förutsättningarna för att kultur ska kunna hända: scener, utställningsrum, mötesplatser, replokaler, etc. Många föreningar kämpar i ekonomisk motvind efter lång tid av underfinansiering. De lokalhållande föreningarna behöver stöd till upprustning och underhåll av lokaler, teknikinköp, tillgänglighetsanpassningar. Arrangörerna behöver stärkta nätverk och samverkan, kompetensutveckling och ekonomiska resurser att ge kulturskaparna ersättning enligt intresseorganisationernas rekommenderade nivåer.

Vi föreslår att en text om regionens satsning på arrangörsledet skrivs i kulturplanen.

#### Stärka kreativa och kulturella näringar

Vi ställer oss bakom satsningen på professionella kulturskapare, och det är viktigt att reflektera över hur kreativitet kommer hela samhällsutvecklingen till del. Men regionens satsning på professionella kulturskapare inkluderar tyvärr inte den idéburna sektorn, utan styrs av andra värden. Under rubriken "stärka kulturella och kreativa näringar" beskrivs professionell konstverksamhet som "näringar" som ska generera ekonomisk vinst – medan den idéburna sektorn bärs fram av idéer och

inte syftar till ekonomisk vinst. Ideella föreningar vågar göra konstnärliga satsningar som inte behöver löna sig ekonomiskt. Vi ser att här finns en risk att regionen prioriterar satsningar på de kulturella uttryck som har kommersiell gångbarhet, men glömmer bort sådant som inte garanterar ekonomisk vinst – det som exempelvis är undersökande, nydanande, långsamt, kritiskt, smalt, småskaligt, etcetera

#### Hälsofrämjande utveckling

Vi uppskattar att Region Dalarna ser kulturens viktiga roll också för folkhälsan. Här talas om att folkhälsan stärks av aktivt deltagande i ”kultur- och föreningslivet”. Vi hoppas att resurser tillförs kulturen från de regionala verksamheter som ansvarar för folkhälsa, och att de används till att stärka de idéburna kulturorganisationer vars verksamhet främjar hälsa och välbefinnande.

#### Digital delaktighet

Digitalisering berör i högsta grad idéburen kultursektor. Det är ett område där idéburna organisationer har visat stor utvecklingsförmåga under pandemin.

Ideell kulturallians hoppas att de resurser som nu sätts in för prioriteringen av ”digital delaktighet” kommer att användas väl, och att de idéburna organisationerna får en del av kakan. De idéburna föreningarna har sällan de ekonomiska resurser som krävs för digitalisering, och det är angeläget att de inte hamnar på efterkälken i utvecklingen. Föreningarna behöver stöd till teknikinköp, tjänster, utbildningsinsatser och verksamhetsutveckling i digitala format.

#### Dalarnas immateriella kulturarv

Vi uppskattar Region Dalarnas prioritering av det immateriella kulturarvet. I texten nämns flera viktiga aktörer, varav många finns inom den idéburna kultursektorn. Det här ger goda förutsättningar för utveckling inom området.

#### Interregional samverkan

Ideell kulturallians ställer sig bakom samverkan och utbyten över regiongränserna. Vi hoppas att kulturstöd kommer att kunna ges även till idéburna organisationer för samarbeten över regiongränserna.

#### Hållbar utveckling

Rubriken ”Hållbar utveckling” fanns inte med i innehållsförteckningens rubriker, utan tillkommer i texten. Vi utgår från att hållbar utveckling valts ut som ett prioriterat utvecklingsområde för kultur och bildning. Vi ställer oss bakom synen på kulturens roll för framför allt social hållbarhet, och även ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Men det är viktigt att kulturens innehåll får fortsätta att vara fritt. Exempelvis bör inte bidragsgivningen prioritera projekt som handlar om hållbarhet, utan fördelas på kulturella och konstnärliga grunder.

#### Breddat deltagande

Vi ställer oss bakom ambitionen att bredda deltagandet i kulturlivet. Vi ser fram emot de goda samarbeten som regionen tar upp i texten. Det ideella kulturlivet finns, med sin föreningsburna struktur, runt om i hela regionen. Verksamheten finns också på platser dit institutionerna inte når. Medlemmar i kulturföreningar kan delta på många sätt, och medlemskapet ger möjlighet att aktivt påverka, driva och utveckla verksamheten. De många föreningarna tar gemensamt ett stort ansvar för ett brett deltagande i Dalarnas kultur. Ett bra sätt att öka tillgängligheten till kultur är att främja de idéburna kulturorganisationerna i Dalarna.

## Prioriterade målgrupper

### *Barn och unga*

Barn och unga möter kultur inte bara genom skolan. För många barn och unga blir kulturaktiviteter som ordnas av ideella kulturföreningar det första tillfället för kulturupplevelser utanför hemmet. Föreningarna ger barn och unga möjlighet att använda sin kreativitet, utvecklas och hitta nya sätt att uttrycka sig. Det finns föreningar som arrangerar program med professionell kultur för barn och unga, föreningar där unga själva arrangerar och föreningar där barn och unga utövar kultur. Föreningarna behöver kunna engagera professionella ledare och ha ändamålsenliga lokaler. För löner till professionella ledare och för att täcka lokalkostnader, behöver föreningarna ordentliga och långsiktiga offentliga stöd.

Vi föreslår att regionen utvecklar långsiktiga och generella stödformer för föreningar som verkar för och med barn och unga.

### *Äldre*

Bland de idéburna organisationerna finns flera som engagerar sig för och med äldre. Bland annat visade detta sig under pandemin då föreningar arrangerade kulturaktiviteter utomhus och uppsökande verksamhet på äldreboende. Sådana initiativ är viktiga att fånga upp. Ett bra sätt att arbeta för ett breddat deltagande bland äldre, är att stötta de idéburna organisationers verksamhet för och med äldre.

Vi föreslår att regionen främjar och stöttar de idéburna organisationernas verksamhet för och med äldre.

### *Nationella minoriteter*

Här beskrivs framför allt verksamhet som bedrivs av de offentliga förvaltningarna och vi saknar dialog mellan det offentliga och idéburen kultursektor. Ett bra sätt att stärka verksamheten för de nationella minoriteterna är att samverka och stötta minoritetsföreningar.

Vi föreslår att kulturplanen kompletteras med en skrivning om samverkan med idéburna organisationer inom minoritetsspråk och -kultur.

### *Horisontella perspektiv*

Ideell kulturallians ställer sig bakom de horisontella perspektiv som lyfts fram i Dalarnas kulturplan. Vi vill samtidigt passa på att varna för hur politisk styrning riskerar att påverka den kulturella friheten negativt. Detta gäller inte minst idéburna kulturorganisationer som ofta är beroende av offentliga bidrag för sin verksamhet. Myndigheten för kulturanalys pekar i rapporten *Så fri är konsten* (2021) på hur just de så kallade horisontella perspektiven hämmar den kulturella friheten. Risker finns att kulturens innehåll anpassas efter den politiska styrningen. Vi vill därför understryka vikten av att de horisontella perspektiven inte får styra kulturens innehåll eller konstnärliga idé.

### *Inkluderande kultur och folkbildning*

Ett bra sätt att främja och stötta inkluderande kultur är att samverka med, främja och stötta de föreningar som verkar inkluderande, exempelvis med etniska föreningar, minoritetsspråksföreningar, språkkaféer, kvinnoorganisationer och liknande.

### *Ökad tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning*

Den idéburna sektorn ansvarar för många lokaler och miljöer som utgör själva grundförutsättningen för kultur. Men många lokalhållande föreningar har behov av att tillgänglighetsanpassa sina lokaler för kultur. De behöver såväl tekniska lösningar som anpassning av framkomlighet.

Vi föreslår att Region Dalarna inrättar stöd för att anpassa kulturlokaler för bättre tillgänglighet.

### *Bidra till ökad jämställdhet*

Här betonas hur regionen ska beakta jämställdhet ”särskilt i bedömningen av bidrag”. Som vi skriver ovan, ställer sig Ideell kulturallians bakom ambitionerna för de horisontella perspektiven. Men vi vill påminna om att idéburna organisationerna är självständiga och fria, och det är genom den friheten som en mångfald av kulturuttryck kan utvecklas. Politisk styrning av bidrag riskerar att hämma utvecklingen.

### **Samverkan med kommunerna**

Ideell kulturallians uppskattar att Region Dalarna tydligt lägger fram planer på samverkan med kommunerna, eftersom vi vet att olika former av samverkan inom kulturområdet fördjupar förståelsen och stimulerar utveckling. Ansvar för kulturpolitik fördelas på tre nivåer, stat, region och kommun. Det skulle också vara intressant att få en överblick över hur ansvarsfördelningen mellan region och kommuner ser ut i förhållande till idéburen sektor – vem ansvarar för vad?

Vi föreslår att en punkt läggs till under rubriken Region Dalarna vill:

- Utredda och tydliggöra regionens respektive kommunernas ansvarsfördelningen av främjande och stödjande verksamhet för idéburen kultursektor

### **Professionella kulturskapare**

Professionella kulturskapare, utövare av kultur av alla andra slag, arrangörer, deltagare och publik rör sig genom kulturlivet i olika roller och bildar tillsammans ett viktigt kretslopp. Arrangörer och lokalhållande organisationer inom idéburen kultursektor skapar avgörande förutsättningar för att professionella kulturutövare ska möta sin publik. Vi skapar kulturhändelser och tillhandahåller bland annat scener, utställningsrum, replokaler, med mera. För de professionella kulturutövarna är det angeläget att regionen även satsar på arrangörerna – genom samverkan, kompetensutvecklande insatser och ekonomiskt stöd i nivå så att de kan ge arvode till kulturskapare enligt de nivåer som KLYS rekommenderar.

### **Civilsamhället**

Under rubriken ”civilsamhället” förhåller sig regionen till den idéburna sektorn i vid bemärkelse. Även Ideell kulturallians utgår från ett brett kulturbegrepp som innefattar exempelvis bildning, amatörteater, samtidskonst, kulturmiljö, etniska föreningar och spelkultur sida vid sida. Idéburen kultursektor omfattar hundratals föreningar i Dalarna, som tillsammans representerar en mängd olika kulturuttryck. Men Region Dalarna tar i kulturplanen ut svängarna ännu mer: ”Föreningslivet är brett och finns inom skilda områden såsom kultur, natur, idrott, folkhälsa och integration”. Här saknas helt en specifik beskrivning av den idéburna kultursektorns viktiga roll för kulturlivet.

Vi hoppas att regionen inte tappar bort kulturfrågorna i denna stora mängd av föreningar som man vill samverka med, utan ser till de specifika förutsättningar, möjligheter och utmaningar som just organisationerna inom idéburen kultursektor står inför.

I det samråd inför den nya kulturplanen som vi deltog i, lyftes det stora behovet av att utveckla bra former för samverkan mellan idéburen kultursektor och det offentliga. Frågan är hur intressant samverkan blir för kulturorganisationerna, om det är möten som omfattar hela civilsamhällets organisationer, även de som inte sysslar med kultur. För en bra samverkan, behöver också samverkansformerna vara relevanta för de medverkande.

Vi ser med stor intresse fram emot de utvecklingsmöjligheter som regionen nu vill ta tag i. Den ideella kultursektorn vill gärna utveckla erfarenhetsutbyte, kompetens och social hållbarhet, men det förutsätter givetvis att resurser tillsätts för detta. Vi vill gärna vara med om att införa ett idéburen offentligt partnerskap.

Vi föreslår att Region Dalarna kompletterar texten med en mer specifik text som handlar om de idéburna kulturorganisationernas viktiga roll för länets kulturliv och hur samverkan ska utvecklas med dem.

## **Verksamhetsområden**

Här beskrivs regionens elva verksamhetsområden inom kultur och bildning. I inledningen till denna del av kulturplanen poängteras att civilsamhället och de professionella kulturskaparna här endast beskrivs i undantagsfall. Vi förstår ambitionen att vara tydlig, att planen ska vara lätt att följa upp. Men vi menar att det här sättet att skriva urholkar beskrivningarna av de olika kulturområdena. Vi undrar hur regionen ska kunna använda kulturplanen som ett verktyg för prioritering, utveckling och beslut inom kultur och bildning, när en stor del av regionens kulturliv saknas.

### Bibliotek, läsning och litteratur

Den idéburna kultursektorn idéburna sektorn stark, och "föreningar" nämns också i texten helt flyktigt. Samverkan med idéburna organisationer inom litteratur är ett bra sätt att stimulera litteraturintresset i Dalarna.

Vi föreslår att en punkt läggs till under "Region Dalarna vill":

- Främja och samverka med idéburna organisationer som arrangerar kulturprogram och erbjuder läsecirklar, festivaler, språkkaféer och liknande.

### Teater och dans

En avgörande del i teater- och dansverksamheternas infrastruktur. Här är de lokalhållande organisationerna inom kultursektorn centrala, och texten nämner att teaterns publika möten sker i bygdegårdar, Folkets hus och samlingslokaler. Av texten framgår att dessa scener inte är fullvärdiga med komplett scen teknik. Det är inte helt lätt att veta hur texten ska tolkas. Eventuellt har regionen ambitionen att skaffa fram nya lokaler med fullvärdiga scener. Vi ser hellre att regionen samverkar med de lokalhållande organisationer som redan tar ett stort ansvar för att publik i hela länet ska kunna gå på teater. Vi vet att dessa lokaler behöver scen teknik och vara upprustade för att vara tillgängliga. Eftersom föreningarna ofta är underfinansierade, finns små möjligheter att hålla jämna steg med teknikutvecklingen. Vi hoppas att regionen ser möjligheten att stötta dessa organisationer och rusta deras lokaler för scenkonst.

Vi uppskattar att teatern vill vara en resurs för amatörteater och arrangörsutveckling. Det är viktigt att samverkan sker mellan de regionala institutionerna och de många ambitiösa idéburna arrangörerna och teaterföreningarna som sätter upp föreställningar runt om i länet.

Vi föreslår att en punkt läggs till under rubriken Region Dalarna vill

- Stötta den befintliga infrastrukturen för scenkonst genom stöd till upprustning av lokalhållande organisationer för scenkonst, inköp av teknik och utbildning i scenteknik.

### Musik

Här beskrivs den idéburna kultursektorns viktiga roll på "den främjande och förmedlande sidan", och vi är glada för det. Vi vill påminna om att föreningarna även har en skapande, producerande roll inom musiken, och att det inte bara är de professionella institutionerna som tar ansvar för den sidan av musiklivet.

Vi uppskattar satsningen på att stärka och stödja arrangörlivet för ett rikt musikliv i Dalarna.

### Bild och form

I Dalarna finns många professionella bildkonstnärer, men det saknas visningsplatser. Även inom bild och form finns idédrivna konstföreningar och arrangörer. Genom att stötta dessa organisationer, finns möjlighet att utveckla utställningslokaler och nya visningsplatser. Föreningarna skulle också främjas genom samverkande och kompetensutvecklande insatser. Regionen vill utveckla infrastrukturen för bild och form i nära samverkan med näringsliv. Vi menar att också en satsning på de idéburna organisationerna inom bild och form skulle stärka områdets infrastruktur.

Vi föreslår att texten under "Utveckla infrastruktur för bild- och formområdet" kompletteras med en skrivning om stöd till idéburna föreningar för att utveckla infrastrukturen.

### Film och rörlig bild

Ideell kulturallians uppskattar att regionen vill stärka förutsättningar och för visning och spridning av värdefull film. Vi hoppas att de idéburna arrangörsföreningarna inkluderas i denna verksamhet.

### Spelkultur

Ideell kulturallians uppskattar att Region Dalarna inkluderar spelkultur i sin kulturverksamhet. Här finns goda förutsättningar att samverka med de många spelföreningar som är drivande inom spelkulturen.

### Museer och kulturmiljö

Under rubriken Museer och kulturmiljö nämns den idéburna kultursektorn återkommande på flera ställen. Området bärs upp av flera hundra föreningar inom hembygdsrörelse, arbetslivsmuseer, bygdegårdar, etcetera. Däremot följs detta inte upp i de särskilda satsningar som presenteras under rubriken "Utvecklingsmöjligheter" och "Region Dalarna vill".

Vi föreslår att en punkt läggs till under "Region Dalarna vill"

- Främja och stötta de idéburna organisationernas verksamhet inom kulturarv och kulturmiljö.



### Hantverk och hemslöjd

Hantverk och hemslöjd är ett område som präglas av ett brett engagemang genom många föreningar inom hemslöjd och studieförbundens cirkelverksamhet. Vi är glada för idéburna bidraget till verksamhetsområdet framgår till stor del av kulturplanetexten.

### Bildning

Vi är glada för Region Dalarnas modell att även omfatta bildning inom kulturplanen. Vi tror på samverkan mellan bildning och kultur. Kultur är liksom bildning viktiga sätt att använda sin nyfikenhet, fördjupa förståelse och bearbeta tillvaron med nya impulser och erfarenheter.